

Et lidet hus på heden

Et lille sted fortæller
Af Gudrun Vestergaard, Nørgårdsvej, Grurup

Det lille hus set fra nordsiden i 1929.

For en halv snes år siden kom jeg til at købe et hus i Grurup. Lige siden har stedet råbt efter at få sin historie fortalt, for det ville have sit eget ansigt i sognets brogede liv, leve videre ud over tid og sted.

Altså var der ikke andet at gøre end at give sig til at grave. I papirer, i bøger, i arkiver, i forne tiders hukommelse. Som når man graver sin have, sin lille beskedne lod, om efteråret. Der virker det, som om stenene simpelthen gror op af jorden. Lidt hjælp må de dog have for at komme helt frem i lyset. Med stort besvær får man så gravet et par kampesten frem og op.

Er det mon en nedpløjet gravhøj?

Har de rigtigt gamle mon sat deres spor i denne min jord?

Markerne her er jo fulde af hvilesteder for de meget gamle.

Slet så fint bliver det nu ikke, blot et par store sten og lidt flere mindre sten. Såmænd nok bare brugt som trædesten i en forhenværendes have.

Så prosaisk

Ja, ja. Man håber nu stadigvæk på, at finde sine guldhorn. En skat fra fortidens liv.

Håbet beskæmmer ingen.

Graveriet i gamle papirer gav større resultat. Det blev en fremkaldelse af dem, der forhen har ejet stedet, siden det blev tegnet ud som selvstændigt brug.

Det blev en lang liste. En snart tohundredårig lang liste. Stedet fik ved udskiftningen omkring 1800 et selvstændigt matrikelnummer. Matrikel nr. 23. Den tildelte jord blev på 93.300 kvadratalen, ca. 6 ½ tdr. land. - Hvem kunne leve af det? Ager og eng, af hartkorn 1 fjk. 1/4 alb., som skrevet står i udskrift af sogneprotokollen for Grurup i 1815. "En samlet Lod

Anna og Otto D. Pedersen ved gavlen af huset i 1922.

med Huset i Heden nordvestlig for Byen".

Den første ejer er Christen Smed, "boende på Heltborg Hede", som der står.

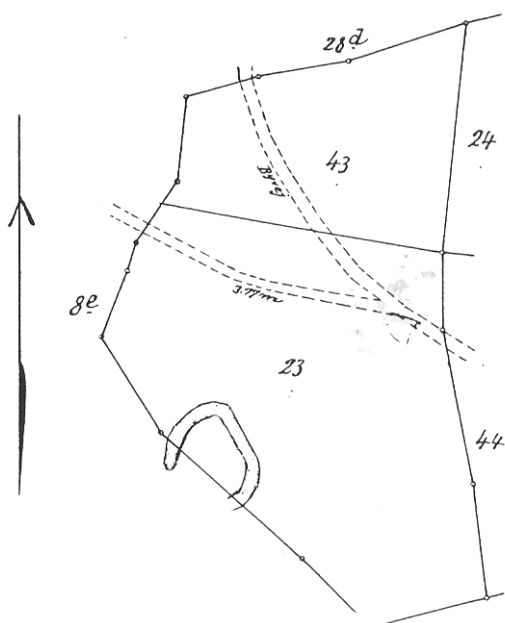
Han gør indsigelse ved et åstedsmøde 1799 angående markskel.

Der nævnes Heltborg hede. Det nordligste område i Grurup har tilsyneladende været udmarksjord, hedelodder, for de Heltborg-bønder fra gammel tid. Endnu findes ved Rishøjvej et område, der hører til Heltborg sogn.

Som sagt, Christen Smed gør indsigelse. Der er "tvistighed om tvende små stykker hede, begge af indhold 6000 kvadratalen".

Sagen blev afgjort. "Christen Smed beholder det østerste stykke af det omtvistede og tillægges halvdelen af det vesterste stykke, således at skellet ved sydvesthjørnet af hans hede derved bliver lignet eller rettede".

Således tilgodeset kan Chr. Smed efterhånden opdyrke sin jord, leve sit liv på sit eget sted. Hvor småt det ellers kunne være eller blive. Folketællingen af 1801 nævner Chr. Smed, 43 år, hustruen Ellen Hansdatter, 34 år, samt tre børn, boende i "et jordløst hus på heden". Nogle

Matr. nr. 23 og 43.

år er sikkert gået, inden alle jorder var opmålt og klar til udflytning og dyrkning.

Chr. Smed hed egentlig Christen Nielsen. Han har formodentlig været smed og er blevet kaldt derefter.

Hans kone, Ellen Hansdatter, nævnes som indsidder hos Simon Christensen i 1834, og senere, i 1840, som almisselem, boende hos Anders Larsen Roikier, der blev den tredje ejer af stedet.

Samme Anders Roikier og hun, som blev hans kone, Ane Christensdatter, var i 1834 tjenestefolk på Abildgaard, siger folketællingen. Ejer nr. to er Simon Christensen, muurmester, siger sogneprotokollen af 1815. Hvornår han overtager ejendommen, har jeg ikke undersøgt nærmere. Men han, og hans kone Johanne Nielsdatter, nævnes i 1840 som almisselemmer, boende i et fattighus.

I nymodens sprog vil man vel kalde det: fald i social status. Det er hårdt nok.

Efter hartkornsekstrakt, dateret i 1839, nævnes Anders Larsen Roikier som ejer af matr. nr. 23, stadig hørende til Heltborg by. Gl. hartkorn 1 fjk. $\frac{1}{4}$ alb., ny hartkorn 3 fjk. $2\frac{1}{2}$ alb. - Ny matrikulering tages i brug 1844.

I disse tider boede også i Grurup en kone, der har fået sit eget eftermæle gennem Historisk Aarbog for Thisted Amt, 1938-40, bd. IX, Sirena Knudsdatter. Eller taterkvinden Sirena fra Grurup, som hun nævnes i årbogen. Hvor meget tater hun var, skal være usagt, måske nærmere

det, der bliver nævnt som omløberske eller betler, altså tiggerske. Efternavnet Knudsdatter lyder i hvert fald så dansk som noget. Hun nævnes som boende i et fattighus sammen med tre fire andre fattiglemmer.

På udskiftningskortet af 1805 er nævnt to steder, som tilhører distriktets fattigvæsen, nemlig matr. nr. 26 og matr. nr. 27. De ligger yderst i sognet, det ene yderst mod vest, det er matr. nr. 27, det andet yderst mod øst, matr. nr. 26.

Jeg ynder at forestille mig, Sirena har boet her i nærheden, på matr. nr. 26, kun få hundrede meter herfra.

Jeg ser hende vandre forbi, hyllet i sjal og tørklæde, måske kommer hun indenfor en kort stund.

Måske har hun trådt på den jord, som jeg dagligt betræder.

Det gør ligesom fortiden og dens mennesker mere nærværende. Skaber forbindelse bagud. Man synes, man kender hende – lidt.

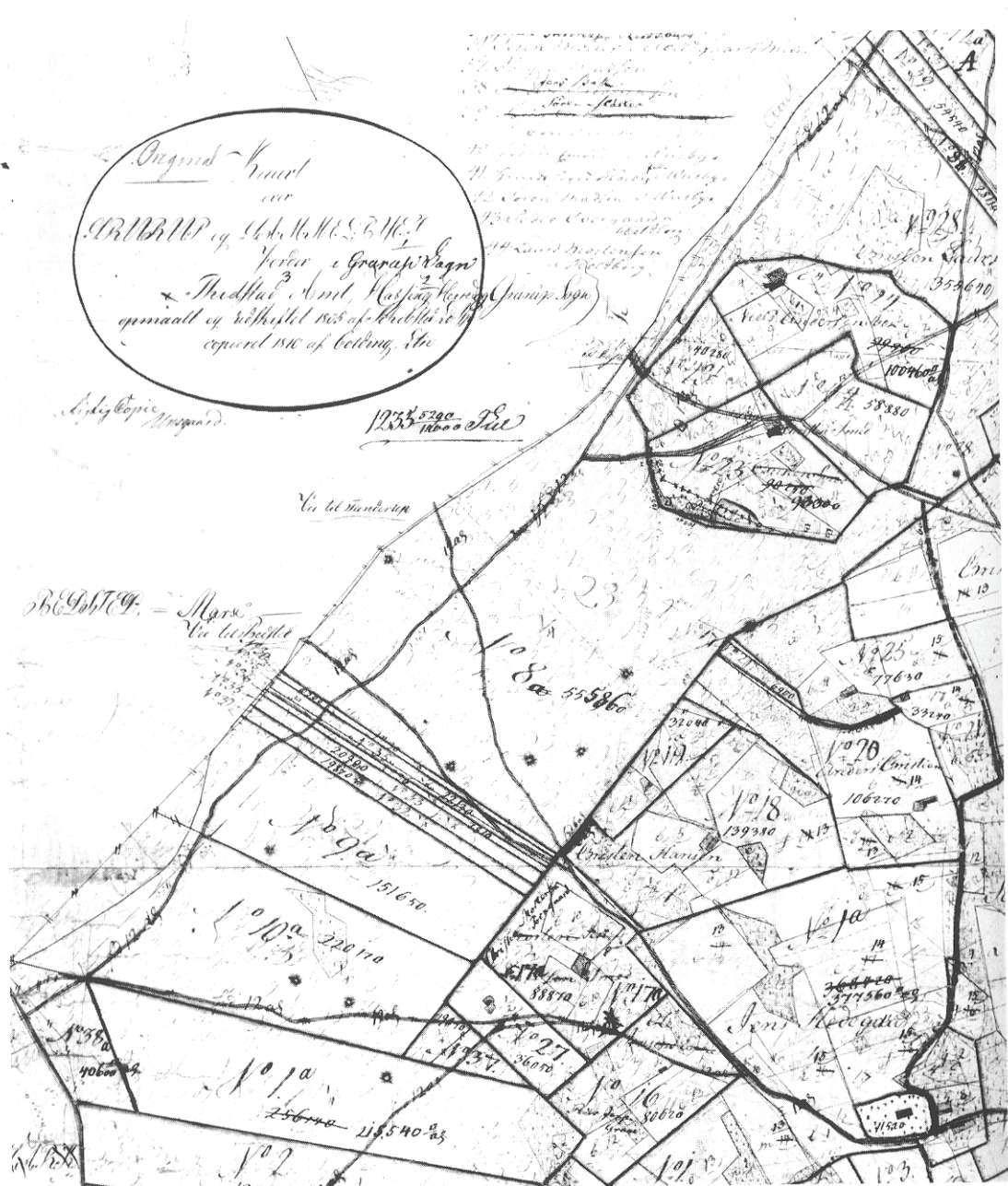
Ligesom man kan forestille sig oldtidsfolkene vandre omkring på disse jorder.

Verden er jo ikke bare øde og tom, den bærer vidnesbyrd om mennesker langt bagud i tiden. De synlige spor øjnes ved et blik ud ad vinduerne. Gravhøjene på naboens marker. Fortid, nutid. Kontinuitet og sammenhæng.

Det lille hus på heden har endnu lidt dunkel fortid. Der er lidt uklare om ejerforholdet til den næste mand. En Ivar Nielsen har fået skøde i 1847, men det synes ikke at være tinglæst. Dog foreligger der skøde fra Ivar Nielsen til Chr. Mikkelsen, læst den 5/6 1856.

Chr. Mikkelsen har det svært. Der føres sag om manglende betaling af renter og afdrag på en obligation.

Til Thylands søndre Distrikts Forligelseskommission. Ifølge Obligation, der er behørig tinglyst, har jeg til Gode i det Chr. Mikkelsen tilhørende Hus i Grurup - 900 rdl. - med 1. Prioritet i samme, samt Sæd og Afgrøder etc., hvorpå er betalt 25 rdl. Dette Pant har nu Christen Mikkelsen overdraget til Anders Pedersen Smed, som har sat sig i Besiddelse af samme uden min Tilladelse, og da han tillige forringer Pantet, idet han ved Nattetide har bortført af det i Huset værende Fourage, må jeg anse mig for fritaget for mine i Obligationen anførte Forpligtelser, men derimod betragte Obligationen ophævet og Capitalen straks for

Udsnit af kort over husets marker og dam og det hele.

falden til Udbetaling og beder desårsag såvel Christen Mikkelsen som den oprindelige Debitor, som Anders Pedersen som Pantets nuværende Besidder indkalde for Kommissionen for at Mægling kan blive prøvet, og såfremt Forlig ej opnås at få Sagen henvist til Rettergang.

Grurup, den 9. dec. 1857

Ærbødigst

Joachim Nielsen

Enden på sagen bliver, at der holdes auktion den 5/6 1858 over ejendommen matr. nr.23 af Grurup.

Auktionsskøde dateret 30/6, læst den 6/8

1860 til Jens Christensen, Ejendomsforholdene flyder lidt for det lille sted i disse år. Men snart lysner det.

Næste skøde, fra Jens Christensen til Niels Christensen Høegholm, læses 10/7 1860.

Og nu går der henved tredive år, før der sælges til næste mand, Mads Jensen, skøde læst 22/12 1887.

Næste nye skøde skrives fire år efter, fra Mads Jensen til Peder Chr. Madsen, læst 22/5 1891. Igen i 1894 skiftes skøde på samme ejendom. Fra P. C. Madsen til Poul Chr. Olsen, læst 21/6 1894.

Poul Chr. Olsen holder stand i mange år. Han sælger i april 1918, til Anders Møller Tobiasen,

Otto D. Pedersens hus med omliggende marker i 1952.

der igen sælger i 1920 til Niels Chr. Jensen, skøde læst 29/7 1920.

Året efter kommer fogedudlægsskøde, læst 29/7 1921, til Anders Nørgaard Jensby. Denne skøder samme år til Otto Daniel Pedersen. Jo, nu er vi snart ved vejs ende i den lange række.

Otto Pedersen får et mønsterbrug ud af det lille sted, og han bliver på stedet i mange år. Han sælger det meste af jorden fra i 1962, og matriklen får nr. 23 a.

Elly Mardal, datter af ovennævnte Otto Pedersen, overtager ejendommen i 1972. Og så går der 13 år.

1. april 1985 overtager undertegnede så ”Det lille Hus på Heden” med dens 1313 m² jordtilliggende. Altså et ikke helt jordløst hus. Nu er der ingen hartkornsskat, ingen konge-, kirke- eller kvægtiender, der skal erlægges. Men dog nok nogle andre skatter.

Omskiftelig har forholdene været i visse

perioder, for dette sted i de knap 200 år, denne beskrivelse rækker.

Huset er vel ikke det samme. Efter Elly Mardals oplysninger fra ca. 1906.

Og det er godt at vide.

Når det stormer.

Det har stået i snart 100 år, så holder det nok lidt endnu, trøster jeg mig selv, når det rusker i træværket og knirker i taget.

Til tider har det været en kummerlig tilværelse, fattigt og forarmet, for beboerne. En fattigdom, vi ikke kender, højst kan få en anelse om gennem de gamle papirer.

16 ejere blev det til. 16 familier har gået her, sat deres fodaftryk. Alle er forenet med stedet, det lille ”jordløse hus” på Heltborg Hede. Lidt af historien er nu bragt frem i lyset. Det var det, stedet råbte så højt om. Ville have fortalt om.

Små steder har også sit at fortælle.

Nu har jeg fortalt. Noget af det.

Kilde: Sydthy Årbog 1997, side 36-40.